

TARR BÉLA: A VILÁG VÉGÉIG

Apokalipszis után

HORVÁTH ESZTER

EGY AMSZTERDAMI TARR-KIÁLLÍTÁS MOZGÓKÉPEI.

Tarr Béla kiállítást rendezett az amszterdami Eye Filmmúzeumban. A *világ végéig* (*Till the End of the World*) egyszerre ars poetica és ars politica; csak itt látható, friss Tarr-mozgóképpel.

Ha nincs mit mondani, akkor hallgatni kell, vallotta Tarr Béla, amikor *A torinói lóval* elbúcsúzott a filmkészítéstől. Érthető így minden cinefil izgatottsága: Tarr újra rendezett! Igaz, Amszterdamig kell utazni, hogy láthassuk az *új jelenetet*, de a távolság csak növeli az alkotás körüli misztikus aurát. Mit mondhat a mester, miután mindent elmondott? Mi jöhet a „világ vége” után?

A kérdés arra csábít, hogy a hetedik installáció, a végpont felől fejtjük föl a tárlat számára kimetszett Tarr-oeuvre-t – jóllehet a kiállítóterbe lépés előtt figyelmeztetnek, a haladás egyirányú, a végén csupán kilépni lehet. Talán ezért is került az új mű a hatodik terem (nap?) utáni térbe. Egyetlen snitt, tizenegy perc. Egy hét év körüli fiú arcát látjuk közeliben, ahogy tangóharmonikáján meg-megbicsakló, édesbús dallamot játszik. A nyugati

perspektívánkból *keletiesnek* ható zene éppúgy lehet a balkáni, török vagy közel-keleti folklór része, mint ahogy fiút is nehéz elhelyeznünk: Magyarországon roma lenne, Hollandiában talán arab származású. Gyermekarcán a koraérett fásultságba sebezhetőség vegyül. Legfurcsább a szeme. Nem néz a kamerába, de nem is kapja el tekintetét. Egyszerűen jelen van. A zene annyi időre sem pihen, hogy a gyerek megtörölje az orrát. Ahogy a kamera lassan hátrál, a fiú környezete is feltáruul. Egy bevásárlóközpontban kuporog a földön, onnan zenél az előtte elhaladóknak. Nekünk. Ez a gyerek miniket néz, anélkül, hogy látna bennünket. Arcának finom rezdülése az egyik pillanatban dacos ellenállást tükröz, majd a következő pillanatban végigömlik rajta a teljes megadás. Esetleg jeges közöny. A befogadó habitusától függően.

Ez a gyerekarc nem Tarr Béla új műve: ez mindannyiunk műve. A rendezés mintha visszatérne a *Családi tűzfészek* dokumentarista stílusához, egy lényeges eltérés azonban abszurdá tesz minden párhuzamot: a *Muhamed* egyetlen beállításban megfogalmazott története *valóban* megtörtént a címszereplővel. Az idők vége talán nem számolta fel végleg a tarr-i mozgóképet, csupán a fikció lehetősége vált illúzióvá.

A *világ végéig* kezdetén támpontok nélkül vettetünk a sosem tapasztalt, mégis ismerős senkiföldjére. Tiltakozni nincs okunk, hiszen figyelmeztettek belépés előtt: a kiállítóter előtt elhelyezett tábla a tárlat egyetlen szöveges dokumentuma. Széljegyzet

zetre természetesen nincs szükség, a falakon a sajtóból jól ismert képek, az elmúlt két évben felfokozódott menekültválságról, a magyar határon történt incidensekről. Az egyetlen mozgókép a híradó képe: háború, vallási és politikai üldözés, embertelen körülmények. A képek érintésközelségben, mégis elválaszt tőlünk a válságra adott magyar válasz: a drótkerítés. A szenvedés tárgyiasítása lenne a kimerevített pillanat vagy együttérzés az emberi méltóságukban megalázottakkal? A drótkerítés után hatalmas térbe jutunk, amelyben egyetlen csupasz fa dacol a süvítő szél-gép meg-megújuló rohamával. Mintha csak *A torinói ló*ból termett volna élénk. Árnyékának hol éles, hol elmosódó kontúrjait nehéz felejtetni. Tarr Béla művészete, egyetlen képben. Az élet reménytelen harca a mindent felörlő, elporlasztó semmi ellen avagy Európa lenne a kiszáradt fa, „aki” szenvtelenül tekint a lábaihoz sodródott életekre?

Az első két installáció után a már ismert Tarr-világba érkezünk. A befogadó kitettséget föl váltja a karakterek kiszolgáltatottsága. Rendre újabb és újabb részleteket láthatunk Tarr filmjeiből, tematikus csoportosításban: egy termet gyerek-karakterek szentel, egyet a filmek nyitányának, egy másikban tömegjeleneteit nézhetjük újra. Az elszántan gyalogló Estike arca, Valuska előadása a kozmosz rendjéről, a Titanik bár közönségének részeg önfeledtsége, az ételosztásra váró, kígyózó tömeg. Az eredeti szövegükből kiszakított hosszú beállításokat új kontextusba helyezi a kiállítás itt és mostja. Mert tévedés, hogy időtlen történetekről lenne szó. A tarr-i világ meghatározó eleme éppen az az idő, amit ezekkel az emberekkel, ezekkel az arccal töltünk. Időt hagyunk nekik, hogy a szavakon túl elmeséljék saját mikrotörténetüket.

El a kezekkel az emberi méltóságtól! Tarr a tárlat legvégén, egy kisképernyős interjúban egyetlen szenvedélyes mondatba sűríti, miért ragad kamerát. Egy komoly gyarmatosító múlttal, ám csekély szerzői filmes hagyománnyal rendelkező országban visszhangra talált ez a szenvedélyes felszólalás. A végtelenre nyújtott időben egyszerre meglátták a jelent. A megalázott és megszorított arckban Európa talán magára ismert.

EYE FILM MUSEUM / AMSTERDAM: 2017. JANUÁR 21. – MÁJUS 7.

„Széljegyzetre nincs szükség”

